

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย
3. แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
4. แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง
5. แนวความคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางการเมือง
6. แนวความคิดเกี่ยวกับการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง ก็คือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ส่วนคำว่า “สังคม” ในทางสังคมวิทยาอาจนิยามให้เข้าใจโดยง่าย ๆ ในที่นี้หมายถึง ภาวะที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเข้ามาอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันเป็นพฤติกรรมร่วมกันและเกี่ยวข้องกันเป็นระบบ จากการรวมกันของมนุษย์ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่เป็นสังคมนี้เองที่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรม” ขึ้น และวัฒนธรรมนี้เองคือ ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ซึ่งวัฒนธรรมก็คือสิ่งที่ดีงามที่เป็นแบบแผนในสังคม ซึ่งในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา “วัฒนธรรม” นั้นหมายถึง “วิถีชีวิต” ของกลุ่มคน แบบแผนรวมทั้งหมด (Configuration) ของวิถีชีวิตนี้มักจะเป็นแบบแผนที่คล้ายๆ กัน และแบบแผนวิถีชีวิตเหล่านี้เป็นแบบแผนที่มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยภาษาหรือการเลียนแบบ

“วัฒนธรรม” จึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นแบบแผนหรือวิถีชีวิตที่เป็น “สิ่งที่ค้างมา” เสมอไป แต่ “วัฒนธรรม” นั้นหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์มีพฤติกรรมแวดล้อม สิ่งที่สังคมเห็นว่าเป็นความไม่ดี เช่น การปล้น จี้ ก็เป็นรูปหนึ่งของวัฒนธรรม เช่นกัน (สมบัติ, 2524: 45-47)

ความหมายของวัฒนธรรม

Kroeber and Clyde (1952: 181) ได้สรุปความไว้ว่า “วัฒนธรรม” ประกอบด้วยรูปแบบของพฤติกรรมที่แฝงเร้นและที่เห็นได้อย่างชัดเจนได้มา และถ่ายทอดออกไปได้โดยผ่านสัญลักษณ์ ประกอบกันขึ้นเป็นความสำเร็จเฉพาะตัวของกลุ่มคนต่างๆ ทั้งนี้รวมสิ่งที่ผลิตออกมาในรูปแบบประดิษฐ์กรรมทั้งหลายด้วย สารสำคัญที่เป็นแก่นของวัฒนธรรม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี (สิ่งที่สืบทอดกันมาทางประวัติศาสตร์ และสิ่งที่คงอยู่ความนึกคิด โดยเฉพาะค่านิยมที่ยึดถือในอีกด้านหนึ่ง ระบบวัฒนธรรมอาจมองได้ว่าเป็นผลผลิตของการกระทำ ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นตัวเงื่อนไขสำหรับการกระทำอีกต่อไป)

Barnow (1963: 5) ให้คำจำกัดความว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (Way of Life) ของกลุ่มคนหนึ่ง ซึ่งเป็นแบบแผนรวมทั้งหมดของวิถีชีวิตที่มักจะมี และเป็นแบบเดียวกัน หรือคล้ายๆ กัน และแบบแผนวิถีชีวิตเหล่านี้เป็นแบบแผนที่มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยภาษาหรือการเลียนแบบ

อานนท์ (2524: 33-35) ได้สรุปไว้ว่า “วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่พัฒนามีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมเอาความรู้ ความเชื่อ ศีลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และบรรดาค่านิยม ความประพฤติอื่นๆ อันบุคคลได้ในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งแห่งสังคม และวัฒนธรรมจะมีลักษณะเด่นคือ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นมรดกทางสังคมและเป็นวิถีชีวิต หรือแบบอย่างในการดำเนินชีวิต”

กานต์ (2545: 29) ได้สรุปไว้ว่า วัฒนธรรม คือ แบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่ง และก่อนที่จะเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้จะต้องมีการปฏิบัติคล้อยตามกันในหมู่ตนจำนวนมากจนปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน จนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นชัดเจนแน่นอน หากหมู่ชนที่เป็นเจ้าของร่วมมือกันปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ ความคิด และความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ที่รวมกันเป็นแบบแผนของชีวิตของหมู่คนนั้นติดต่อกันเป็นเวลาช้านาน แบบแผนของความประพฤตินั้นจะกลายเป็นวัฒนธรรม

จากแนวความคิดของนักวิชาการข้างต้น “วัฒนธรรม” คือวิถีชีวิตของกลุ่มคนซึ่งประกอบเป็นพฤติกรรมโดยมักจะมี และเป็นแบบเดียวกัน หรือคล้ายกัน ซึ่งก่อนจะเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้นั้น จะมีการปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ ความคิด และความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ คล้อยตามกันมาในกลุ่มคนจำนวนมากซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมานาน และเป็นแบบอย่างปรากฏให้เห็นชัดเจนและแน่นอน

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ได้มีนักวิชาการจำนวนมากกล่าวถึงไว้ ดังนี้

Yinger (1962: 380-381) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นทัศนคติ และการอบรมที่แต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนิยม และไม่นิยมต่อระบบการเมือง และการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง

Almond (1965: 36) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นรูปแบบของทัศนคติของปัจเจกบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและต่อส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง

Pye and Verba (1965: 7) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของทัศนคติสภาวะแห่งจิตใจและความรู้สึกต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดและมีส่วนกำหนดพฤติกรรมทางการเมือง

Almond and Powell (1966: 50) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติหรือความโน้มเอียงทางการเมืองของปัจเจกของแต่ละคน ในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมืองและความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. Cognitive Orientation คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจและความเชื่อที่มีต่อวัตถุและระบบการเมือง

2. Affective Orientation คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก ซึ่งเป็นความรู้สึกที่มีต่อวัตถุและระบบการเมือง

3. Evaluative Orientation คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า ซึ่งเป็นความรู้สึกที่มีลักษณะเป็นการประเมินค่า ตัดสิน และมีความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

Dahl (1966: 352-355) อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยในการอธิบายแบบแผนต่างๆ ซึ่งแตกต่างกันของความขัดแย้งทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีลักษณะเด่น คือเป็นความรู้สึกหรือการอบรมสั่งสอนที่มีต่อระบบการเมืองและบุคคลอื่น

Manheim (1966: 30) กล่าวว่าวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนของความเชื่อและทัศนคติร่วมกันของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเมืองอย่างเดียวกัน ซึ่งปรากฏขึ้นในระบบการเมืองนั้นๆ ว่าหมายถึง การมีผลประโยชน์ร่วมกันในขั้นพื้นฐาน และการประเมินค่าที่เหมือนกัน ตลอดจนการเห็นพ้องต้องกันจากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน

Pye (1966: 218) ได้อธิบายความหมายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง กลุ่มของทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึกในใจที่ก่อให้เกิดระเบียบและความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง และทำให้เกิดกฎเกณฑ์หรือข้อสมมติฐาน ซึ่งทุกคนต้องยอมรับสำหรับเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมในระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองมีความหมายรวมถึงอุดมการณ์ทางการเมืองและปทัสถานที่เกี่ยวข้องเป็นมาตรฐานที่ใช้ปฏิบัติในทางการเมืองปกครอง

สรุปความหมายของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของบุคคลในสังคมที่เกี่ยวกับการเมือง มีผลมาจากกระบวนการอบรมกล่อมเกลாதองการเมือง และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลในฐานะสมาชิกของระบบทางการเมืองต้องยอมรับสำหรับเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมในระบบการเมือง โดยที่ความโน้มเอียงทางการรับรู้ ความรู้สึก และประเมินค่าที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองแตกต่างกันสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคล

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

Almond and Verba (1965: 12) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และเม็กซิโก และได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท ทั้งนี้โดยพิจารณาจากทัศนคติหรือความโน้มเอียงทางการเมืองของคนในสังคมเป็นเครื่องวัด วัฒนธรรมทางการเมือง 3 ประเภทดังกล่าว ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมืองในลักษณะของความชำนาญเฉพาะด้าน ความรู้ความเข้าใจ และความผูกพันที่ตนพึงมีต่อระบบการเมือง โดยทั่วไปไม่มี จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะนี้สมาชิกของสังคมจะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่วไปยอมรับอำนาจรัฐ เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมาย แต่จะไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือมีบารมี ประชาชนอยู่ได้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น
3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมืองจะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้องซึ่งประชาชนจะมีความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้ (Political Efficacy)

ทั้งนี้ Almond and Verba กล่าวว่า การที่จะวัดว่าสังคมใด มีรูปแบบ หรือประเภท วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด ให้ดูจากทัศนคติ หรือ ความโน้มเอียงของบุคคลว่า

1. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับชาติ ระบบการเมือง เช่น ประวัติศาสตร์ ขนาดที่ตั้งของประเทศ อำนาจทางการเมือง ลักษณะของรัฐธรรมนูญ รวมทั้งบุคคลดังกล่าวมีความรู้สึกความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้อย่างไร

2. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้าง บทบาทชนชั้นนำทางการเมืองตลอดจนการกำหนดนโยบายอย่างไร บุคคลเหล่านั้นรู้สึก และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้อย่างไร
3. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้นโยบาย (Policy Enforcement) โครงสร้างตัวบุคคลตลอดจนการตัดสินใจนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบายอย่างไร บุคคลนั้นมีความรู้สึกและมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างไร
4. บุคคลรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมืองอย่างไร เขามีความรู้เกี่ยวกับสิทธิอำนาจ เงื่อนไข ข้อผูกพันและยุทธศาสตร์ (Strategies) ที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่อย่างไร

การแบ่งรูปแบบหรือประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว อาจเป็นรูปแบบที่เป็นอุดมคติ Almond and Verba จึงได้จำแนกรูปแบบ หรือประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ ซึ่งเป็นแบบอย่างมีระบบ (Systematic Mixed Political Culture) ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่า ในประเทศหรือสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมก็อาจจะมิบุคคลซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมหรือแบบไพร่ฟ้ารวมอยู่ด้วย

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมแบ่งเป็น 3 รูปแบบ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมแบบไพร่ฟ้า (The Parochial Subject Culture) เป็นระบบการเมืองที่ประชาชนปฏิเสธ หรือไม่ยอมรับในอำนาจหน้าที่ของเผ่า หมู่บ้าน หรือจำพวกเจ้าของที่ดิน และมุ่งจะให้ความจงรักภักดี (Allegiance) ต่อระบบการเมืองที่มีอำนาจกว้างขวางกว่า และยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลาง การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม 2 รูปแบบ บางครั้งก่อให้เกิดความยุ่งยากวุ่นวาย และมีข้อสงสัยว่า การผสมผสานที่ไม่สามารถก่อให้เกิดความมั่นคง มีผลที่สำคัญต่อเสถียรภาพและการดำเนินการของระบบการเมืองด้วย
2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (The Subject Participant Culture) ระบบการเมืองที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ จะมีประชาชนส่วนหนึ่งที่มีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างบทบาทของชนชั้นนำทางการเมือง ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขณะที่ยังมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนใหญ่ยังคงยอมรับการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม ไม่

สนใจอยากจะมีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวอย่างของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้อาจได้แก่กรณีของประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี และอิตาลี ในศตวรรษที่ 19 ซึ่งยังคงมีประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจไม่อยากจะมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลก็คือจะทำให้ระบบการเมืองประชาธิปไตยเกิดความไม่มั่นคงหรือไม่มีเสถียรภาพได้ อย่างไรก็ตามถ้าการผสมผสานของวัฒนธรรมทางการเมืองของทั้ง 2 แบบ ดำเนินต่อเนื่องกันไปในระยะเวลาหนึ่ง โดยที่ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยยังคงดำเนินต่อไปได้ ในระยะเวลาหนึ่งเช่นเดียวกันเป็นไปได้ที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (กรณีบุคคลไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง) ผสมแบบมีส่วนร่วมอาจจะเปลี่ยนทัศนคติทำดีของผู้ที่เดิมไม่สนใจอยากมีส่วนร่วมทางการเมืองหันมาสนใจ และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นได้

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมแบบมีส่วนร่วม (The Parochial Participant Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาทางวัฒนธรรมในบรรดาชาติที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่เสมอ ทั้งนี้ เพราะชาติที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ วัฒนธรรมทางการเมืองยังมีลักษณะแบบคับแคบ ที่ประชาชนไม่มีความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเทศชาติ ระบบการเมือง โครงสร้างบทบาทชนชั้นนำทางการเมือง การบังคับใช้นโยบายตลอดจนไม่มีความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมือง เป็นต้น สิ่งที่เป็นความต้องการของพวกเขาก็คือ การอยากมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งพวกเขาต้องการวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แต่ก็ประสบปัญหาในการพัฒนาความรู้ ความรู้สึก และความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้าง บทบาทชนชั้นนำทางการเมือง การกำหนดนโยบายตลอดจนในเรื่องที่เกี่ยวกับการบังคับใช้นโยบายให้เกิดขึ้นพร้อมกัน หรือในเวลาเดียวกัน บางครั้งอาจพบว่าจะมีการอิงการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม กล่าวคือ ไม่สนใจ ไม่อยากเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในบางครั้งพวกเขาสนใจอยากเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ประชาชนที่ไม่สนใจไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้สนใจ และอยากเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองบางครั้งดูเหมือนเป็นเรื่องยาก แต่อาจทำได้โดยใช้วิธีเข้าแทรกแซงหรือรื้อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม ที่ทำให้ประชาชนที่ไม่สนใจไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หันมาสนใจอยากมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ความหมายของการเมือง

การศึกษา “การเมือง” มีหลายแนวทางด้วยกัน กล่าวได้ว่าการศึกษารัฐศาสตร์มีการพัฒนาการเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณจนถึงปัจจุบัน ล้วนแต่เป็นความพยายามของนักรัฐศาสตร์แต่ละยุค แต่ละสมัยที่จะทำความเข้าใจกับ “การเมือง” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาเหตุผลและข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมืองและมีความประสงค์เพียงต้องการอธิบายหรืออาจเป็นการนำเอาเหตุผลและข้อเท็จจริงเหล่านั้นไปสรุปเป็นกฎเกณฑ์ หรือแนวความคิด ที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการมีชีวิตที่ดีของมนุษย์ ดังนั้นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์การเมืองจึงมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการบริบททางสังคมของแต่ละยุคสมัย จึงทำให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” นั้นมีอยู่มากมายหลายแนวหลายยุคสมัย ดังต่อไปนี้

Easton (1965: 37) นักรัฐศาสตร์อเมริกัน ได้ให้ความหมายว่า การเมืองคือการใช้อำนาจหน้าที่แจกแจงแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้กับผู้คนในสังคมเป็นความหมายที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

จันง และคณะ (2530: 107-112) ให้ความหมายว่า การเมืองคือกิจกรรมทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ สังคมมีแบบแผนต่างๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ เช่น แบบแผนที่กำหนดว่าใครเป็นผู้อำนาจ การที่จะได้อำนาจ มีกฎเกณฑ์วิธีการอย่างไร มีการแบ่งสรรอำนาจกันอย่างไร ตลอดจนแบบแผนในการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงอำนาจ แบบแผนเหล่านี้เรียกว่า สถาบันการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมในฐานะเป็นวิธีการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ

ลิขิต (2536: 9) ได้กล่าวว่า การเมืองคือกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจและเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ แต่หลังจากการได้อำนาจรัฐแล้ว จะต้องมุ่งไปสู่การบริหารเพื่อการแจกแจงทรัพยากร เป็นไปเพื่อจุดประสงค์และเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

จากความหมายที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่าการเมือง มีทั้งความหมายกว้างและความหมายแคบ แต่ละความหมายให้ความสำคัญและเน้นในด้านต่างๆกันของการเมือง แต่กล่าวโดยสรุป “การเมือง” หมายถึง กิจกรรมทางสังคมมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจ ให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ซึ่งอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดกัน มีการตัดสินใจในความคิดเห็นที่เหมือนกันหรือต่างกัน และสามารถเกิดขึ้นได้โดยทั่วไปในสังคม

ประชาธิปไตย (Democracy)

โกวิท (2543, 69-72) ได้อธิบายว่า คำว่า ประชาธิปไตย ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos แปลว่า ประชาชน และ Kratos แปลว่า อำนาจ เมื่อรวมกันเข้าแล้วก็มีความหมายว่า อำนาจของประชาชน หรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ เพราะฉะนั้นหลักการขั้นมูลฐานของระบอบประชาธิปไตยก็คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต”

รากฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับว่าเริ่มต้นมาจากประเทศกรีซ และได้พัฒนากันมาในบรรดาประเทศยุโรป ตลอดจนสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา

ซึ่งพอจะประมวลลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ
2. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
3. การดำเนินการต่างๆ ของรัฐนั้น ถือเอามติของเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน แต่ในเวลาเดียวกันเสียงส่วนน้อยหรือคนส่วนน้อยในรัฐจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายที่ป้องกันมิให้ประชาชนส่วนใหญ่อำนาจที่เข้มแข็งอย่างเข้มแข็งอย่างผิดทำนองคลองธรรม

4. กระบวนการของประชาธิปไตย คือ วิธีการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน เป็นอาทิ

ระบอบประชาธิปไตยนั้นมิได้จำกัดรูปของการปกครองว่าจะต้องเป็นไปในรูปของการปกครองแบบรัฐสภา (Parliamentary Government) หรือการปกครองแบบประธานาธิบดี (Presidential Government) หรือแบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-Presidential Government) หรือแบบเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง (Direct-Election of Premiership Form of Government) ตราบเท่าที่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการของการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็นับได้ว่าเป็นประชาธิปไตย

ข้อควรคำนึงในการพิจารณาว่ารัฐประชาธิปไตยก็คือ ประเทศต่างๆ อาจจะอ้างว่า ประเทศของตนนั้นมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย จะโดยการอ้างชื่อของรัฐตน เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของอดีตสหภาพโซเวียตก็ตาม ประเทศเหล่านี้ไม่สามารถถูกจัดเข้าเป็นรัฐประชาธิปไตยได้ เพราะขาดลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

รัฐที่พอจะจัดได้ว่าเป็นรัฐประชาธิปไตยก็เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เดนมาร์ก นอร์เวย์ แคนาดา เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ก็เช่นเดียวกับปรัชญาความเชื่ออื่น ๆ ซึ่งมักจะมีการแบ่งแยกเป็นนิกายความเชื่อต่างๆ บางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงจนแทบจำไม่ได้ เช่น แบบประชาธิปไตยเผด็จการของเหมาเซตุง (Democracy Dictatorship) ประชาธิปไตยแบบช่วยนำของซูการ์โนแห่งอินโดนีเซีย (Guided Democracy) หรือแม้แต่ประชาธิปไตยแบบไทยๆ ซึ่งประชาธิปไตยเหล่านี้ก็มีลักษณะของประชาธิปไตยอยู่บ้าง แต่อาจจะไม่ครบสมบูรณ์แตกต่างกันไป

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้สรุปการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้อย่างน่าฟังว่า

“...ตามประวัติโลกก็ไม่เคยปรากฏว่ามีประเทศใดที่เป็นประชาธิปไตยได้ภายในร้อยปี เพราะประชาธิปไตยนั้นมิได้อยู่ที่เครื่องมือต่างๆ นั้นอาจมีได้ในการปกครองแทบทุกชนิด แม้ในระบอบการปกครองแบบที่เด็ดขาดที่สุด แต่ประเทศใดผู้คนยังขาดขันติธรรมแล้ว ประชาธิปไตยจะ

ขึ้นได้ยากที่สุด หรือพูดง่ายๆ ว่าไม่ได้เลย ประชาธิปไตยนั้นต้องมีแฟ้มชนะในทางการเมือง หากผู้แพ้ขันติธรรมอดทนต่อชัยชนะ รวมทั้งอำนาจวาสนาซึ่งจะติดตามมานั้นไม่ได้ ประชาธิปไตยก็ยังไม่เกิดเช่นเดียวกัน...”

การปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนสามารถที่จะแสดงออกซึ่งอำนาจสูงสุดที่ตนมีอยู่ได้ 5 ทาง คือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Election) เป็นการแสดงออกซึ่งอำนาจของประชาชนสามารถจะเลือกรัฐบาล คือ ผู้ที่จะดำเนินงานของรัฐ การเลือกตั้งที่ใช้หลักการเสมอภาคให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งทั่วไปโดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ ทางทรัพย์สินสมบัติ หรือทางชาติตระกูล เรียกว่า Universal Suffrage จึงจะถือว่าเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ในอดีตนั้น การต่อสู้เพื่อ Universal Suffrage เป็นไปอย่างดุเดือดและขมขื่น กว่าที่คนจนผู้ไม่มีที่ดินหรือสตรียจะมีสิทธิในการเลือกตั้ง

ปัญหาเรื่องการนอนหลับทับสิทธิคือการที่ประชาชนไม่ยอมออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั้นดูออกจะเป็นปัญหาของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยทั่วไปแต่การที่แก้ปัญหาคด้วยการออกกฎหมายลงโทษผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ดูไม่ใช่ทางแก้ที่ฉลาดเลย

2. การออกเสียงประชามติ (Referendum) คือ อำนาจที่ประชาชนมีอยู่ในการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ของรัฐตามเจตจำนงของตน ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ เช่น การจะยอมรับร่างรัฐธรรมนูญที่ยกร่างขึ้นใหม่ทั้งฉบับหรือข้อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตอนใดตอนหนึ่งหรือไม่ การลงคะแนนเสียงก็ไม่ซับซ้อนแต่อย่างใด คือเพียงแต่โหวตว่า Yes หรือ No เท่านั้นเอง ที่มาของการออกเสียงประชามตินี้มาจากสวิตเซอร์แลนด์ที่เน้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และพบในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย เป็นต้น ให้ประชาชนออกเสียงประชามติรับรองหรือไม่รับรองการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

3. ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย (Initiative) ตามหลักประชาธิปไตยโดยทั่วไปแล้วประชาชนมักจะใช้อำนาจอธิปไตยในการร่างกฎหมายผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา แต่ประชาชนก็มีสิทธิที่จะแสดงอำนาจอธิปไตยในการเสนอร่างกฎหมายเองได้ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็รับรองสิทธิและอำนาจนี้ไว้อย่างแจ่มชัด ในมาตรา 170 บัญญัติไว้ให้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภา เพื่อให้

รัฐสภาพิจารณากฎหมายได้ แต่เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย และ
 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเท่านั้น (ทั้งนี้ ต้องมีร่าง พ.ร.บ. เสนอมาด้วย) เป็นการให้ประชาชนมี
 ส่วนร่วมในการปกครองมากยิ่งขึ้นกว่าการเลือกตั้งทั่วไปแต่เดิม

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกาประชาชนจะเสนอร่างกฎหมายกันเสมอแต่มักจะเป็น
 กฎหมายในระดับท้องถิ่นคือระดับเทศบาลเป็นส่วนใหญ่

4. ประชาชนสามารถตัดสินใจปัญหาสำคัญๆเกี่ยวกับนโยบายรัฐ (Plebiscite) ที่มาจาก
 Plebiscite นั้นมีประวัติมาจากสาธารณรัฐโรมัน (ก่อนสมัยที่จะเป็นจักรวรรดิโรมัน) นั้นมีการแบ่ง
 ประชาชนชาวโรมันเป็นสองชั้นคือพวกพาทริเซียน (Patricians) เป็นพวกผู้ดี กับพวกพลเบียน
 (Plebeians) เป็นพวกไพร่คล้ายกับแบ่งชนชั้นของเมืองไทยในสมัยโบราณที่มีสิทธิในสังคมแตกต่างกัน
 กันดังนั้นกรณีการลงคะแนนเสียงที่ให้พวกไพร่ลงคะแนนด้วยจะเป็นเรื่องสำคัญระดับชาติทีเดียว

ในทางปฏิบัติเมื่อรัฐบาลมีปัญหาระดับนโยบายที่ไม่สามารถตัดสินใจได้เองเนื่องจากจะเกิด
 ผลกระทบอย่างใหญ่หลวงในสังคม เช่น การที่จะเลิกจำหน่ายสุรา หรือการที่จะเปิดให้มีโสเภณีหรือ
 บ่อนการพนันอย่างเปิดเผย ถูกต้องตามกฎหมาย รัฐบาลจำเป็นต้องให้ประชาชนตัดสินใจกันเอง
 โดยตรง ซึ่งการลงคะแนนเสียงก็ คือ Yes กับ No นั่นเอง สำหรับการใช้ศัพท์ระหว่าง Referendum
 กับ Plebiscite ปัจจุบันมักใช้แทนกันมั่วไปหมดเนื่องจากคนทั่วไปไม่ทราบประวัติความเป็นมาของ
 คำศัพท์ทั้งสองดังกล่าว

5. ประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญของรัฐบาลได้ (recall) การ
 แสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชนที่สามารถมีสิทธิออกเสียงถอดถอนเจ้าหน้าที่ตำแหน่ง
 ต่างๆ ซึ่งได้มาโดยการเลือกตั้ง (ไม่ใช่การแต่งตั้ง) เป็นการยืนยันถึงหลักการว่าเมื่อประชาชน
 เลือกตั้งเข้ามาได้ ประชาชนก็สามารถที่จะปลดหรือถอดถอนได้เช่นกัน

เช่นในมาตรา 304 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ว่า

“...สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน
 มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลตามมาตรา 303

(นายกรัฐมนตรี ศส. สว. หรือประธานศาลทั้งหลาย ที่มีพฤติกรรมร้ายแรงผิดปกติ หรือส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ออกจากตำแหน่งได้...’

เท่าที่แสดงถึงอำนาจธิปไตยของประชาชนนั้น เราจะเห็นได้ว่าประชาชนต้องมีความรู้ และเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ระบอบประชาธิปไตยนั้น ตามความเห็นของอริสโตเติล เห็นว่ารัฐเล็กๆ ที่มีประชาชนประมาณ 5,040 คนจึงจะดีเพราะไม่มากเกินไป ประชาชนสามารถแสดงอำนาจธิปไตยของตนได้เต็มที่

แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นนับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญต่อความสำเร็จของการปกครอง ระบอบการปกครองต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำเป็นอย่างยิ่งที่ พลเมืองจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วิวัฒน์ (2521: 19-22) ได้สรุปถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ได้ดังนี้ คือ

1. จะต้องมีความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือพลเมืองในสังคมนั้นๆ ต้องการให้มีการปกครองระบบนี้มากกว่าระบบอื่นๆ รวมทั้งเห็นด้วยกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
2. จะต้องยึดมั่น และเชื่อถือในหลักความสำคัญ และศักดิ์ศรีของบุคคล หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้ง เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก แม้ว่าความคิดเห็นเหล่านั้นตนเองจะไม่เห็นด้วยก็ตาม ผู้ที่มีจิตใจประชาธิปไตยจะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไปของผู้อื่น หากพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ขัดต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของตน
3. เคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ หลักการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุกๆ ฝ่าย ทั้งนี้จะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วย เพื่อเป็นหลักประกันว่า การแก้ไขปัญหานั้นๆ กระทำไปเพื่อ

ผลประโยชน์ส่วนรวม โดยวางอยู่บนพื้นฐานของหลักแห่งเสรีภาพและความเสมอภาค ส่วนเสียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยก็จะต้องได้รับการคุ้มครองมิใช่จะถูกกำจัดออกไปจากสังคม ยิ่งไปกว่านั้น การปกครองแบบประชาธิปไตย ยังเน้นถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม การเคารพในกฎหมาย และสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาคดีตามกฎหมายโดยยุติธรรมอีกด้วย

4. มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง โดยติดตามข่าวคราว กิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นต่างๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการใช้สิทธิเลือกตั้ง

5. ต้องเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง อาทิ มีการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีความเชื่อมั่นอยู่เสมอว่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยเหตุความสำคัญของการปฏิบัติเช่นนั้นว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการเสียภาษี เป็นต้น

6. เป็นผู้มีทัศนคติและมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ สิ่งนี้จำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกันและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ได้ ประชาชนจะต้องเชื่อมั่น และศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตย จะช่วยแก้ไขปัญหาและภาวะวิกฤติต่างๆ ของสังคมได้ดีกว่าระบบการปกครองอื่นๆ ต้องมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถปกครองตนเองได้ การมองโลกในแง่ดีจะช่วยให้มนุษย์เอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้ ระบอบประชาธิปไตยจะช่วยให้เกิดความมั่นใจ แม้จะเป็นไปอย่างเชื่องช้าก็ตาม

7. จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ กล่าวคือ ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบการใช้อำนาจของข้าราชการ และผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ โดยการตรวจสอบคัดค้านและเหนี่ยวรั้ง มิฉะนั้นอำนาจนำความหายนะมาสู่สังคมได้

8. จะต้องเป็นผู้ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ กล่าวคือในสังคมใดหากคนส่วนใหญ่มีจิตใจดังกล่าว ก็เป็นการยากที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จลงได้ ผู้ที่มีจิตใจแบบเผด็จการนั้น คือ ผู้ที่มอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ โดยปราศจากการโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขา และมักยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม รวมทั้ง การมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย

Wit (1963: 112-121) ได้อธิบายไว้ว่า ทศนคติแบบประชาธิปไตยนั้น ในประการแรกได้แก่ การที่บุคคลแต่ละคนมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการมองโลกในแง่ดี ประการที่สอง ได้แก่ การมีทัศนคติที่ว่า รัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม การเมืองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชน มิใช่เป็นเรื่องสกปรกและมีแต่การคอร์รัปชัน ประการที่สาม ได้แก่ การมีความเชื่อที่ว่า สิทธิเสรีภาพ เป็นสิ่งที่ควรหวงแหนของมนุษย์ และเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเป็นมนุษย์ รวมทั้ง รัฐบาลเป็นผู้รับใช้ของประชาชน หากรัฐบาลไร้ประสิทธิภาพ ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้

จากลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าประชาชนมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว ก็จะเป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิรูปทางการเมืองตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็จะมีบังเกิดผลสำเร็จ

แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง

Rokeach (1972: 112) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นการจัดระเบียบความเชื่อถือที่มีต่อสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

Allport (1935: 798-884) ได้อธิบายความหมายของทัศนคติเป็น 5 ลักษณะย่อยดังนี้

1. เป็นภาวะทางจิตที่แสดงออกได้ทางพฤติกรรม เช่น รัก,เกลียด

2. เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองคือ เมื่อมีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งใดก็พร้อมจะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามทัศนคติที่เกิดขึ้น

3. เป็นสิ่งที่มีขึ้นอย่างเป็นระเบียบ เกิดขึ้นเองอย่างเป็นกลุ่มและจัดระเบียบไว้แล้วในตัวเอง คือ เมื่อเกิดทัศนคติต่อสิ่งใดแล้วก็จะเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน และจะติดตามมาด้วยพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กันเช่น โกรธจะได้หน้าบึ้ง

4. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์

5. เป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก

วัชรินทร์ (2530: 12-13) สรุปไว้ว่า ทัศนคติเป็นเรื่องของความเห็นที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและพร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสิ่งเร้าภายนอก ดังนั้น เราสามารถอธิบายความหมายของทัศนคติทางการเมืองว่า ทัศนคติเป็นเรื่องของความเห็นที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสิ่งเร้าทางการเมือง เช่น ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย, ทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม

ดังนั้น ทัศนคติทางการเมือง คือ ความเชื่อถือ หรือความเห็นที่เกี่ยวกับอารมณ์เป็นส่วนประกอบ โดยมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสิ่งเร้าทางการเมือง แต่ทัศนคติทางการเมืองเป็นลักษณะของบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ไม่ใช่เป็นลักษณะของคนส่วนใหญ่ในสังคม

แนวความคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางการเมือง

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะของแบบกระสวนหรือแบบฉบับของความเตรียมพร้อมทางจิตวิทยา ที่จะแสดงออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกัน บุคคลแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากบุคคลอื่นๆ ซึ่งมีผลให้การแสดงออกพฤติกรรมผิดแผกกันไปด้วย (Lane, 1972: 5)

ส่วนบุคลิกภาพทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมตอบสนองที่มีความคงทน มีการจัดระเบียบ และพลังเคลื่อนไหวซึ่งถูกปลุกเร้าจนเป็นนิสัยด้วยสิ่งเร้าทางการเมือง

ความคงทนของบุคลิกภาพ หมายถึง บุคลิกภาพของบุคคลมีความมั่นคงแข็งแรงไม่เปลี่ยนแปลงง่ายๆ อย่างไรก็ตามบุคลิกภาพอาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยจะเปลี่ยนสภาพทางจิตใจก่อน ต่อมาจึงแสดงออกมามีภายนอก ส่วนการจัดระเบียบหมายความว่า ส่วนประกอบทางจิตใจที่รวมกันเป็นบุคลิกภาพ จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีระเบียบ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งจะมีผลให้ส่วนประกอบอื่นๆเปลี่ยนแปลงด้วย ส่วนการเคลื่อนไหว หมายถึง เมื่อมีอารมณ์สองอย่างที่มีความสอดคล้องกัน ส่วนที่มีความสามารถในการเคลื่อนไหวมากกว่าจะทำให้ส่วนที่เคลื่อนไหวน้อยกว่าเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกัน

เมื่อบุคคลกลุ่มหนึ่งหรือบุคคลหนึ่งมีทัศนคติทางการเมืองอย่างไร ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่อยู่รอบตัวคนซึ่ง ได้แก่ ตัวการ(Agent) ต่างๆ แบบและวิธีการเรียนรู้ทางการเมือง การที่คนอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน การแสดงออกทางการเมือง หรือบุคลิกภาพทางการเมืองก็จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ถ้าคนอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนที่ไม่เปิดโอกาสให้ได้แย้งเสนอความคิดเห็นได้อย่างเสรี ใช้อำนาจบังคับให้ทำตามที่พวกเขาต้องการ และมักใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรง ก็จะมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยม แต่ในทางตรงกันข้าม คนก็จะมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (วัชรินทร์: 37-38)

ดังนั้น บุคลิกภาพทางการเมือง คือ แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมตอบสนอง หรือการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งจะมีการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของตัวบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับการบรมมกล่อมเกล่าทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองก็คือ มรดกทางสังคม (Social Heritage) ที่ส่งผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือ แก้ไข ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ หรือสถานการณ์ของสังคมในช่วงนั้นๆ ได้ โดยกระบวนการที่ทำหน้าที่ในการส่งผ่านวัฒนธรรมทาง

การเมืองหรือมรดกทางสังคมนี้ ก็คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เราเรียกว่า “การอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง” (Dawson and Prewitt, 1969: 77-78)

การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองและการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองเปรียบเสมือนเป็นของคู่กันที่ต่างทำหน้าที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นตัวการในการสานต่อ ในขณะที่การอบรมกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองก็คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทางการเมือง ซึ่งทั้งความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทางการเมืองนั้น ก็คือผลพวงที่เกิดจากวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้นๆ นั่นเอง (อภิวุฒิ, 2535: 23)

ความหมายของการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง

Ruch and Athoff (1961: 16) ได้ให้ความหมายของการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนเกิดความตระหนัก (Perception) หรือมีปฏิกิริยา (Reaction) ต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง (Political Phenomena) ที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และบังเกิดจากกระบวนการปะทะสังสรรค์ (Interaction) ของบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคลแต่ละบุคคลนั้นด้วย

Manheim (1966: 48) กล่าวว่า การอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง ว่าเป็นกระบวนการได้มาซึ่งความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตทางสังคมการเมือง

Coleman (1968: 18) กล่าวว่า การอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) เป็นกระบวนการให้ความรู้และการเรียนรู้ทางการเมืองที่บุคคลได้มาซึ่งทัศนคติ และความรู้สึกร่วม (Attitudes and Feelings) ต่อระบบการเมือง และต่อบทบาทของตนรวมถึงการมีโลกทัศน์ คือสิ่งที่คนหนึ่งรู้ หรือเชื่อเกี่ยวกับระบบการเมือง การมีความรู้สึกร่วม และการมีสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตนด้วย

Dawson and Prewitt (1969: 4) กล่าวว่า การอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ปัจเจกชนแต่ละคนรวมกัน โดยมีโครงสร้างทางทัศนคติและแบบแผนของพฤติกรรมที่ยอมรับ

และเชื้อเพลิงกลุ่มทางสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึงวิถีทางที่สังคมได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการนี้จะรักษาบรรทัดฐานทางการเมืองและสถาบันทางการเมืองที่เก่าแก่โบราณเอาไว้ และในทางตรงข้าม หน่วยงานที่อบรมทางสังคมในลำดับต่อมาจะถ่ายทอดค่านิยมทางการเมืองและทางสังคมให้แตกต่างกันไปจากอดีต เช่น เด็กจะถูกเลี้ยงให้โตขึ้นมาพร้อมกับให้มีความคาดหวังทางการเมืองและทางสังคมแตกต่างไปจากบรรพบุรุษของเขา เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้นี้เป็นตัวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม

Easton and Dennis (1969: 7) ได้ให้ความหมายว่าการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองย่อมประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาในด้านต่างๆทำให้บุคคลได้รับความโน้มเอียงทางการเมือง และรูปแบบพฤติกรรมของบุคคล

Thinnapan (1975: 88) กล่าวว่า การอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองโดยทั่วไปแล้วเป็นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลซึ่งมีการกระทำต่อกันและเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ทั้งเรื่องเกี่ยวกับการเมืองและไม่เกี่ยวกับการเมืองที่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนการเรียนรู้ทางทัศนคติการเมืองและบุคลิกภาพทางการเมือง

Almond and Powell Jr. (1980: 64-72) กล่าวไว้ว่า การอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้น

กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง

Greenstein (1968: 551-555) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองไว้ 2 ลักษณะคือ

1. ความหมายในด้านแคบ การกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองคือ การให้ข่าวสารทางด้านการเมืองการปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองและการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ทางการเมืองอย่างมีเจตนา ซึ่งกระทำโดยสื่อที่มีความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการในการอบรมสั่งสอน

2. ความหมายในด้านกว้าง กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองทั้งหมดที่เกิดขึ้นทุกช่วงชีวิตของแต่ละคน ไม่ว่าจะการเรียนรู้จะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม จะมีเจตนาหรือไม่มีเจตนาก็ตาม

Dawson and Prewitt (1969: 6) ได้สรุปความหมายของกระบวนการเรียนรู้กล่อมเกลาทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการการพัฒนาของแต่ละบุคคล ซึ่งได้มาจากโลกทัศน์ทางการเมือง

Easton and Dennis (1969: 7-8) ได้นิยามความหมายของ กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองว่า หมายถึง วิธีการที่สังคมส่งผ่านความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientations) ต่างๆ อันได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ ปทัสถาน และค่านิยม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งแล้ว สมาชิกใหม่ของระบบการเมืองก็ต้องแสวงหาแบบแผนของความโน้มเอียงทางการเมืองใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะมีผลต่อความคงอยู่ของแต่ละระบบการเมือง ดังนั้น กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการเชิงพัฒนา ซึ่งทำให้คนได้รับความรู้เบื้องต้นทางการเมือง และทราบถึงแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของตน

Langton (1969: 5) ให้ความหมายว่า กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองเป็น กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมและอุปนิสัยทางการเมือง โดยผ่านสื่อต่างๆ ของสังคมตลอดจนสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา องค์กรและสื่อมวลชนต่างๆ

พรศักดิ์ และ สายทิพย์ (2526: 19-20) อธิบายว่า กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่บุคคลได้มา ซึ่งความโน้มเอียงทางการเมืองต่างๆ อันได้แก่ ความรู้หรือความเชื่อ ทักษะคติและความรู้สึก ค่านิยมที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองนี้อาจเป็นการรักษาและส่งผ่านหรือการแปลงรูป หรือสร้างความโน้มเอียงทางการเมืองเหล่านั้นก็ได้

จากนิยามต่างๆ พอจะสรุปได้ว่า กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมือง คือ กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรม และอุปนิสัยทางการเมือง เป็นกระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งความโน้มเอียงทางการเมืองต่างๆ โดยประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ทักษะคติ ความรู้สึกและค่านิยม ที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง อำนาจทางการเมือง

เจ้าหน้าที่ทางการเมืองและบทบาทต่างๆ ในระบบการเมือง กระบวนการกล่อมเกลารัฐธรรมนูญทางการเมือง อาจเป็นกระบวนการรักษาและส่งผ่านหรือการเปลี่ยนแปลงตลอดจนสร้างความโน้มเอียงทางการเมืองใหม่ก็ได้ โดยที่กระบวนการกล่อมเกลารัฐธรรมนูญทางการเมืองนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่เริ่มต้นของชีวิต ดังนั้นทางรัฐศาสตร์จึงให้ความสนใจศึกษากระบวนการนี้ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะ และค่านิยมต่างๆ ทางการเมือง โดยเริ่มตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู ในวัยทารก วัยเด็ก จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่

ตัวการในกระบวนการกล่อมเกลารัฐธรรมนูญทางการเมือง

ประพนธ์ (2543) ได้สรุปไว้ 5 ตัวการที่สำคัญ ดังนี้ คือ

1. ครอบครัว มนุษย์เริ่มได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่สุดในด้านวัฒนธรรมทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเริ่มมีการพัฒนามาตั้งแต่ยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้ยึดถือว่าการหล่อหลอมทัศนคติหรือแบบอย่างชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น ต้องเริ่มมาตั้งแต่บ้านมิใช่จะมาเริ่มต้นเมื่อบุคคลมีสิทธิบุคคลมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้วการหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองของครอบครัวนั้น เริ่มตั้งแต่ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ผู้ปกครองกับลูกๆ ว่าอยู่ในลักษณะใด ถ้าเป็นไปในลักษณะที่ว่าพ่อแม่เข้าใจความต้องการของลูกส่งเสริมให้ลูกมีความกล้าที่จะแสดงออก ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีพ่อแม่คอยดูแลให้คำแนะนำพ่อแม่จะกระตุ้นให้ลูกๆ แสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัวเท่าที่จะเหมาะสมกับวัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัวเมื่อเติบโตขึ้นก็อาจคาดหวังได้ว่าเขาจะเป็นพลเมืองที่ดี มีทัศนคติที่สอดคล้องกับระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแน่นอน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับองค์กรอีก 2 องค์กรที่กล่าวต่อไปนี้

2. สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันหนึ่งที่มีอิทธิพลมากในหลายๆ ด้าน ของชีวิตสิ่งที่บุคคลได้รับจากสถาบันการศึกษา นอกจากจะเป็นการประสิทธิประสาทวิชาความรู้ในวิชาชีพแล้ว เขายังได้รับความรู้และแรงกระตุ้น ให้สนใจและปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองให้รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ให้รู้จักแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย จะส่งเสริมให้นักเรียน นิสิตนักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ให้เหมาะสมกับวัยและความรับผิดชอบ ตัวอย่างเช่นให้มีการจัดตั้งสถานักเรียนหรือนักศึกษาเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษามีส่วนปกครองดูแลระเบียบวินัย

ของตนเอง ให้มีการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร สิ่งเหล่านี้จะช่วยอบรมกล่อมเกลาทัศนคติและความเชื่อ ความคิดเห็นที่ส่งเสริมระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด แต่ถ้าสถาบันการศึกษาของประเทศใดกระทำในสิ่งตรงข้าม บรรยากาศทางการศึกษาจะเต็มไปด้วยการบังคับสารพัด โดยเฉพาะรัฐจะเข้ามาควบคุมสถาบันการศึกษาอย่างเข้มงวด ทำให้สถาบันการศึกษาขาดอิสระภาพ และเสรีภาพในการดำเนินการในการศึกษาซึ่งจะเป็นการปลูกฝังการมีจิตใจแบบเผด็จการมากกว่าแบบระบอบประชาธิปไตย

3. กลุ่มอาชีพ การประกอบอาชีพเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ที่จะต้องดูแลตนเองและครอบครัว เมื่อบุคคลประกอบสัมมาอาชีพะในหน่วยงานแห่งใดแห่งหนึ่งของรัฐบาลหรือ ของเอกชนก็ตามเป็นระยะเวลาานพอสมควร จะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงานนั้น รวมตลอดถึงการยอมรับสภาพความเป็นอยู่หรือ ระเบียบแบบแผนและกฎหมายของอาชีพนั้นๆ เป็นเสมือนชีวิตจิตใจของเขาเอง ดังนั้น สภาพแวดล้อม ระเบียบปฏิบัติ หรือลักษณะของงานในกลุ่มอาชีพจึงมีอิทธิพล อย่างมากในการที่จะหล่อหลอม ถ่ายทอดบุคลิกภาพ ทัศนคติ และ โลกทัศน์ อันก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบหนึ่งแบบใดด้วย

4. กลุ่มเพื่อน หมายถึง กลุ่มเพื่อนของเด็กกลุ่มทำงานเล็กๆ สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคและใกล้ชิดกัน บุคคลจะรับเอาทัศนยะและความคิดเห็นของเพื่อน เป็นของตน อันเนื่องมาจากการยอมรับนับถือ หรือความต้องการที่จะเหมือนเพื่อนในกลุ่ม กลุ่มเพื่อนนี้จะมิบทบาทในการสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองของสังคมโดยกระตุ้นหรือจูงใจ หรือกดดัน ให้สมาชิกมีทัศนคติและปฏิบัติในกลุ่มยอมรับอยู่

เด็กวัยเรียนมักเป็นเด็กที่แสดงการสมยอมกลุ่มมากกว่าเด็กวัยอื่น เด็กวัยก่อนเรียนส่วนใหญ่จะไม่แสดงการยอมกลุ่ม เด็กก่อนวัยเรียนจะไม่ยอมรับรู้กฎระเบียบของกลุ่ม อย่างไรก็ตามพื้นฐานบุคลิกภาพของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกันมีส่วนผลักดันคนสมยอมต่อกลุ่มง่ายหรือ ยากไม่เหมือนกัน เด็กวัยเรียนที่มีความมั่นคงในจิตใจต่ำ เก็บกด ขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และให้ความสำคัญกับความรู้สึกของสังคมมักจะมีแนวโน้มสมยอมกลุ่มได้ง่ายกว่า ส่วนเด็กที่สมยอมโดยทั่วๆ ไป มักเป็นเด็กที่มีความต้องการพึ่งพาสูงและวิตกกังวลง่าย ส่วนเด็กที่ค่อนข้างก้าวร้าว เกรตรง มักไม่ค่อยสมยอมกลุ่มเมื่อเทียบกับเด็กปกติทั่วไป สรุปได้ว่า กลุ่มเพื่อนมีส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก โดยเป้าหมายสำคัญของกลุ่มเพื่อนคือ การให้สมาชิกต้อง

สมยอมต่อกลุ่ม ซึ่งถ้ากลุ่มใดมีแนวคิดทางการเมืองหรือทัศนคติใดๆ กันตาม สมาชิกในกลุ่มจำต้องยอมรับสิ่งเหล่านี้ตามไปด้วยเช่นกัน

5. สื่อมวลชน ในสังคมสมัยใหม่มีการแพร่กระจายข่าวสารทางการเมือง และข่าวสารอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการในด้านการสื่อสาร ในกระบวนการส่งข่าวสาร นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการกระจายข่าวสารและยังมีบทบาทในการส่งผ่านค่านิยม ความเชื่อที่สำคัญๆ ในสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อม ยังสามารถสร้างความรู้สึกทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบความเชื่อทางการเมืองอีกด้วย

ขั้นตอนของความโน้มเอียงทางการเมือง

Almond and Verba (1965: 13-15) ได้กำหนดขั้นตอนของความโน้มเอียงทางการเมืองออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ความโน้มเอียงเชิงความรู้ (Cognitive Orientations) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางการเมืองและความเชื่อทางการเมือง ความรู้และความเชื่อดังกล่าวไม่ได้เป็นเรื่องความผิดหรือความถูก แต่เกี่ยวกับปริมาณความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ในโลกการเมืองว่า มีความมากน้อยเพียงใด
2. ความโน้มเอียงเชิงความรู้สึก (Affective Orientations) ได้แก่ ความรู้สึกต่างๆ ของบุคคลที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือองค์กรทางการเมืองทั้งหลายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกผูกพันตลอดจนการยอมรับหรือไม่ยอมรับในวัตถุประสงค์หรือองค์กรทางการเมืองเหล่านั้น
3. ความโน้มเอียงเชิงประเมินค่า (Evaluative Orientations) ได้แก่ ความคิดเห็นในเชิงประเมินค่าต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองซึ่งจะเป็นการนำเอาค่านิยมมาเป็นเครื่องวัดหรือประเมินค่าสิ่งต่างๆ ในโลกการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ

Pye (1968: 44-45) ได้อธิบายขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนเริ่มแรกสุดที่คนเกิดมาจะได้รับการอบรมขัดเกลาหรือมีความโน้มเอียงเข้าสู่ความมีสภาพเป็นสัตว์การเมือง ขั้นตอนนี้ สถาบันที่มีอิทธิพลมากที่สุดในฐานะที่เป็นตัวการในการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางสังคมก็คือ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา จุดประสงค์สำคัญของขั้นตอนนี้ก็คือ ตัวการจะให้การอบรมเพื่อชี้แนวทางให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น จึงเป็นขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมือง

ขั้นตอนที่ 2 มนุษย์เริ่มมีเอกลักษณ์ส่วนบุคคล ในขั้นตอนนี้ เริ่มมีการพัฒนาไปสู่การมีพื้นฐานความรู้และความเชื่อ นอกจากนี้ประสบการณ์เริ่มมีอิทธิพลหล่อหลอมในจิตใจสำนึก และยังไปมีส่วนกำหนดเป็นโครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของมนุษย์ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองของสังคม เมื่อมนุษย์ผ่านเข้ามาสู่ขั้นตอนของการมีสำนึกในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเริ่มผ่านเข้ามาทางตัวการของการกล่อมเกลาเรียนรู้ และเข้ามากระทบจากการรับรู้และหล่อหลอม ทำให้เกิดบุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวมนุษย์ ทำให้มนุษย์เริ่มมีความคิดพินิจพิเคราะห์ในทางการเมืองขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งกระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองได้สร้างความรู้สำนึกคิดในทางการเมืองอย่างมาก จนกระทั่งทำให้มนุษย์เกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมืองซึ่ง Pye เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การเลือกสรรบุคลิกภาพทางการเมือง”

Greenstein (1968: 52) ได้แบ่งลักษณะการเรียนรู้ทางการเมืองออกเป็น 3 ขั้น โดยเริ่มจากการยอมรับบทบาทในฐานะผู้ถูกกระทำ (Subjective Role) ซึ่งมักจะควบคู่ไปกับการมองอำนาจทางการเมืองเป็นแบบอุดมคติ (Idealization) ต่อจากนั้นจะพัฒนาเป็นการเรียนรู้บทบาทของพลเมือง (Citizen Role) และการเรียนรู้ทางการเมือง ในลักษณะที่เฉพาะเจาะจงต่อเรื่องต่างๆ ในที่สุด

เปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแทนในการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

Kavanogh (1983: 44-47) กล่าวว่า ยังมีการถกเถียงกันไม่หยุดหย่อนในวงการนักวิจัยทางรัฐศาสตร์ระหว่างพวกที่เน้นอิทธิพลของตัวแทนหลัก (Primacy) กับพวกที่เน้นการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่เพิ่งเกิดขึ้น (Recency)

พวกแรกย้ำให้เห็นถึงความคงทนของสิ่งที่ได้เรียนรู้แต่เริ่มแรก และมุ่งความสนใจไปที่ความสำคัญของกรอบครีว และวิธีการเลี้ยงดูเด็ก แนวทางนี้มองว่าท่าทีพื้นฐาน (Basic Orientation) ที่เกิดขึ้นจะได้รับการถมให้เต็ม ในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่โดยที่สิ่งที่มาทีหลังไม่อาจเปลี่ยนแปลงท่าทีของบุคคลได้มากนัก การมองเช่นนี้ให้ความสำคัญน้อยแก่ปัจจัยที่มีความเป็นการเมืองโดยเฉพาะ เพราะมองว่าทัศนคติการเมืองเป็นผลข้างเคียงจากสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้จากบริบททางสังคมอื่นๆ

พวกที่สอง คือพวก Recency หรือ ของใหม่สำคัญกว่า นั้น เห็นว่า การกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่เพิ่งเกิดขึ้น และที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงสร้างอำนาจทางการเมือง จะมีอิทธิพลต่อบุคคลมากกว่า ดังนั้น นักวิเคราะห์แนวนี้จึงมุ่งความสนใจไปที่การกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่ได้รับจากวงการอาชีพและหน้าที่การงานและสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริง แต่มีอีกแนวหนึ่งที่รอบคอบกว่า คือ การวางตัวอยู่ระหว่าง 2 แนวทางนี้แนวทางดังกล่าวเห็นว่าทัศนคติทางการเมืองของบุคคลได้รับการวางรูปแบบโดยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง ความประทับใจ (Impression) ที่เกิดขึ้นในเบื้องต้นจะคงทนถาวรเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าข้อเท็จจริงนั้นมีประโยชน์เพียงใดในสถานการณ์ใหม่ๆ ที่บุคคลต้องเผชิญ แนวทางนี้เท่ากับตอกย้ำความจำเป็นที่จะต้องมองการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ซึ่งมีความเชื่อมโยงและความไม่ลงรอยกัน ระหว่างเนื้อหาที่บุคคลได้รับจากตัวแทนหรือสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงต่างๆ ของชีวิต

กระบวนการกล่อมเกลารทางการเมืองนั้น มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อกระบวนการถ่ายทอดและปลูกฝังทัศนคติทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง การที่บุคคลจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกรอบการกล่อมเกลารทางการเมือง ซึ่งยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การอบรมกล่อมเกลารทางการเมืองคือ การถ่ายทอดและปลูกฝังทัศนคติความเชื่อ และค่านิยมทางการเมืองแบบหนึ่งแบบใดไปให้แก่บุคคลในสังคม ตั้งแต่เกิดจนตายโดยมีองค์กรต่างๆ ในสังคมเป็น

ผู้รับหน้าที่นั้น ดังนั้นการอบรมกล่อมเกลາทางการเมือง จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน แม้ว่าในแต่ละขั้นตอนของการอบรมกล่อมเกลາทางการเมืองนั้นจะไม่สอดคล้องกัน หรือขัดแย้งกันบ้างก็ตาม ซึ่งอาจทำให้บุคคลในสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมือง ทั้งแบบประชาธิปไตย และเผด็จการ หรืออำนาจนิยมรวมอยู่ในบุคคลเดียวกัน

ดังนั้น การที่จะเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมใดสังคมหนึ่งนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจสภาพแวดล้อม ทั้งที่แสดงออกและไม่แสดงออก ของบุคคลในสังคมนั้นๆ รวมถึงความรู้สึกที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อนร่วมชาติ ความรู้สึกในความเป็นชาติ และตลอดจนปฏิบัติการ ทั้งทางอารมณ์และอื่นๆ ของบุคคลที่มีเหตุการณ์หรือการกระทำใดๆ ซึ่งก็หมายถึงกระบวนการสร้างค่านิยมและโลกทัศน์ของบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งเรียกว่ากระบวนการอบรมกล่อมเกลาของสังคม ให้รู้ถึงระเบียบทางการเมืองนั่นเอง

วัฒนธรรมทางการเมือง เกิดจากกระบวนการปลูกฝังและอบรมทางการเมืองที่บุคคลจะได้รับ ทั้งทางตรงและทางอ้อมสืบทอดต่อกันมาจนเกิดเป็นความเชื่อ ค่านิยม และทักษะคติทางการเมืองที่เป็นแบบแผน ดังนั้น การที่บุคคลจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดจึงขึ้นอยู่กับ อิทธิพลของกระบวนการปลูกฝังและอบรมทางการเมืองที่บุคคลนั้นได้รับสืบทอดต่อกันมาเป็นสำคัญ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมาน (2541) พบว่า นักศึกษาของสถาบันราชภัฏเขตภาคเหนือตอนบนมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกด้าน ทั้งนี้เพราะปัจจุบันมีการรณรงค์เรียกร้องรัฐธรรมนูญกันทั่วประเทศ เนื่องจากประชาชนต้องการระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

อภิวุฒิ (2535) กล่าวว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างชั้นปีที่ศึกษากับทักษะคติทางการเมือง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางชิ้นพบว่าผู้ที่มีความรู้สูง มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองกว่าผู้ที่มีความรู้ต่ำ

ไสว (2532) ได้ศึกษาทักษะคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2532 ทั้ง 5 ชั้นปี ผลการศึกษาพบว่าเกิดการเรียนรู้ทาง

การเมืองในแนวทางประชาธิปไตยขึ้น ในกลุ่มของนักเรียนนายร้อยโดยกระบวนการเรียนการสอน ในหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และนักเรียนชั้นปีที่สูง จะมีทัศนคติทางการเมือง ในแนวทางประชาธิปไตยมากกว่านักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ต่ำ การปรับปรุงทัศนคติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยให้มีระดับสูงขึ้นสามารถทำได้โดยเพิ่มวิชาที่ให้ความรู้สนับสนุนการมีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย โดยเพิ่มความเข้มข้นของเนื้อหาวิชาให้มากขึ้นตามชั้นปีการศึกษาที่สูงขึ้น

ประภาส (2531) ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร เพื่อศึกษาว่าประชาชนดังกล่าวมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด และศึกษาถึงปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เพศหญิงและเพศชายมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันมากนัก ระดับการศึกษาของประชาชนมีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนแตกต่างกัน ส่วนเรื่องอายุ การพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนฝูงในเรื่องการเมือง การได้รับฟังข่าวสารทางการเมือง มีอิทธิพลประกอบที่ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน แต่ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวแบบประชาธิปไตยมีผลต่อการทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนแตกต่างกัน ดังนั้น ระดับการศึกษาของประชาชนและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จึงเป็นตัวแปรที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน

วัชรินทร์ (2530) พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีสูงขึ้นและอายุมากขึ้น มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม น้อยกว่านักศึกษาที่มีชั้นปีต่ำกว่าและอายุต่ำกว่า ซึ่งอาจเป็นผลมาจากนักศึกษาได้รับโอกาสในการฝึกฝนการเข้ามีส่วนร่วม หรืออาจได้รับการสังคมประกิตทางการเมืองจากกลุ่มเพื่อนที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และยอมรับความหลากหลายทางความคิดและวิถีชีวิตมากขึ้น

เชิดศักดิ์ (2530) พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความผิดปกติของสภาวะทางการเมือง

วิวัฒน์ (2521) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ โดยเปรียบเทียบตัวแปรด้าน เพศ อายุ สาขาวิชา แนวทางการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโทมี

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม คือ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับกลางค่อนข้างต่ำ โดยอธิบายว่า เนื่องจากสังคมไทยในขณะนั้นกำลังอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ยังพบว่าความแตกต่างๆ ในทางเพศและสาขาวิชาที่ศึกษา จะมีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมืองส่วนความแตกต่างในด้านอายุ แนวทางการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน จะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น ไม่ค่อยจะมีความสำคัญมากเท่าใดนักต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษา

สุชาติ (2520) ได้ศึกษา ภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนไทย โดยศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับประถมและมัธยมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อเด็ก เพราะเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำจะมีภาพพจน์ที่จะสนับสนุนรัฐบาลมากกว่าครอบครัวฐานะปานกลาง

พลศักดิ์ (2520) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาครูไทยส่วนใหญ่ว่ามีทัศนคติทางการเมืองสอดคล้องกับการปกครองระบบประชาธิปไตยหรือไม่ โดยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และจากการเก็บข้อมูลจากภาคสนามของครู จำนวน 419 คน ในโรงเรียนระดับมัธยม 16 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ระดับมัธยม 16 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าครูไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และแบบเผด็จการในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นการขัดแย้งในวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นครูในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการใกล้เคียง และยังพบว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งแบบประชาธิปไตย และแบบเผด็จการแต่ก็ไม่สำคัญมากนัก รวมทั้งเพศก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแต่ไม่มากนัก ในทำนองกลับกันเพศไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ

มนูญ (2519) ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองไทยศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยมของประชาชนในเขตกรุงเทพ พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของมวลชนมีลักษณะของอำนาจนิยมและเสรีนิยม

ทินพันธุ์ (2518) กล่าวว่า การอบรมกลุ่มেলাทางการเมือง โดยทั่วไปแล้วเป็นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลซึ่งมีการกระทำต่อกันและเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ทั้งเรื่องเกี่ยวกับการเมืองที่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนการเรียนรู้ทางทัศนคติทางการเมืองและบุคลิกภาพทางการเมือง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา คือ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

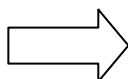
1. เพศ
2. ภูมิลำเนา
3. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน
4. ชั้นปีการศึกษา
5. การอบรมกลุ่มেলাทางการเมือง

ตัวแปรตาม ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

- เพศ
- ภูมิลำเนา
- รายได้ของครอบครัวต่อเดือน
- ชั้นปีการศึกษา
- การอบรมกลุ่มেলাทางการเมือง

ตัวแปรตาม

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นสมมติฐานในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
2. นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกันจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนต่างกันจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกันจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
5. การอบรมกลุ่มেলাทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย